

PROJEKTOVÉ DNY V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Součástí našeho projektového záměru byl i návrh na vytvoření projektových dnů pro třídy prvního stupně ZŠ. Jejich cílem bylo děti hravou formou seznámit se základním konceptem genderové rovnosti. Námětem při vytváření aktivit nám byly nejenom teoretické poznatky z oblasti genderové rovnosti, ale hlavně situace, se kterými jsme se ve školách setkaly. Naše návrhy na projektové dny jsme pilotovaly přímo ve školách. Zde předkládáme již upravené verze prakticky využitelných materiálů. Náš metodický materiál obsahuje krátké představení jednotlivých projektových aktivit – jejich cíl, konkrétní úkoly, nároky na čas a pomůcky. V druhé části brožury přikládáme sadu pracovních listů, které mohou vyučující využít při koncipování vlastních projektových dnů s podobným zaměřením. Projektové dny na téma genderová rovnost mohou být začleněny do výuky prvouky nebo jiných předmětů, které se této problematiky dotýkají. Mohou být ale i inspirací pro samostatné projektové dny. Ty se ukazují velice funkčním nástrojem při systematické i jednorázové práci s třídním kolektivem.

PROJEKTOVÝ DEN V ZÁKLADNÍ ŠKOLE – Č. I

Uvedení do problematiky genderu v každodenním životě a školní třídě

TÉMA: GENDEROVÁ ROVNOST – CO DĚLAJÍ HOLKY A KLUCI?

CÍL PROJEKTOVÉHO DNE

Seznámit děti s myšlenkou genderu a genderové rovnosti. Uvést je do problematiky a představit jim základní prvky tohoto konceptu. Zjistit jejich zkušenosti a představy o genderové (ne)rovnosti z jejich rodiny, blízkého okolí, širší společnosti, médií a reflektovat je v debatě. Zaměřit se na specifika genderových rolí v porovnání s jinými sociokulturními prostředími, z nichž děti ve třídě pocházejí.

ČASOVÁ NÁROČNOST PROJEKTOVÉHO DNE

- **Příprava**
- Vyučující potřebují k přípravě na tento projektový den zhruba 30 minut. Příprava obsahuje prostudování metodického podkladu, přípravu pomůcek, úpravu prostoru školní třídy.
- Děti na tuto hodinu nepotřebují žádné pomůcky z domova ani speciální přípravu.
- **Realizace**
- Dvě vyučovací hodiny – 90 minut
- **Shrnutí**
- Reflexe zjištěných informací, zapracování do aktivit s dětmi.

ORGANIZACE A PŘÍPRAVA PROJEKTOVÉHO DNE

Z širšího hlediska se obsah projektového dne týká kromě genderové rovnosti i vztahu k rodině, učení, vzdělávací kariéry a budoucí volby povolání. Projektový den může vést třídní učitelka/učitel nebo i vyučující ze školního klubu. Některé aktivity se mohou provádět v rámci celé třídy, pro jiné je vhodné rozdělení do menších skupin či dvojic. Je vhodnější vytvořit skupiny tak, aby v nich byla zhruba polovina dívek a polovina chlapců a zároveň, aby byly týmy heterogenní i z hlediska etnicity. Získá se tak větší pravděpodobnost pro debatování odlišných perspektiv. Homogenní skupiny nebo skupiny vytvořené na základě preferencí dětí ale nejsou překážkou.

V případě, že bude provádět projektový den vyučující, který děti osobně nezná, je vhodné připravit pro všechny jmenovky. Podobně je vhodné vybavit děti jmenovkami i v případě, že budou projektové dny prováděny se skupinou dětí, která se nezná. Je třeba si také uvědomit, že děti na prvním stupni ZŠ ještě čtou a píšou velice pomalu. V časovém plánování aktivit bychom si měli být této skutečnosti vědomi a na práci nechat dětem dostatek času.

Následující aktivity mohou sloužit jako inspirace pro vytvoření projektového dne a mohou být adaptovány podle velikosti a složení třídy. Mohou být také zcela převzaty. Z hlediska debaty a poskytování zpětné vazby považujeme za maximální vhodný počet dětí ve skupině osm dětí. Ve větších třídách tedy doporučujeme rozdělit děti do několika skupin. Tento počet poskytuje dostatek prostoru pro všechny zúčastněné děti. Je také výhodnější z hlediska udržení kázně ve třídě. Rozdělení na skupiny také podporuje vzájemnou spolupráci mezi dětmi, rozvíjí jejich schopnost prezentace názoru před druhými, vzájemné naslouchání a argumentaci. V některých případech ale doporučujeme přizvat k vedení projektového dne i asistentku nebo asistenta pedagoga nebo jiného vyučujícího. Větší personální obsazení dětem zajistí průběžnou podporu a strukturu při práci ve skupinách. Práce s třídní skupinou může být uspořádána do kruhu. Na úvod je vhodné se s dětmi přivítat, krátce se představit a obeznámit je s průběhem projektového dne. Před provedením samotných aktivit je vhodné si s dětmi zahrát pohybovou hru, která uvolní atmosféru a zároveň jim umožní se společně připravit a téma projektového dne. Doporučujeme hru „Vstanou všichni ti, kteří...“.

AKTIVITY PROJEKTOVÉHO DNE č. I

1. CHARAKTERISTIKY ŽEN A MUŽŮ – LIŠÍ SE?

Cíl: Otevřít s dětmi téma genderu a genderové rovnosti. Zmapovat představy dětí o „typických“ rolích, aktivitách, povoláních a vlastnostech žen a mužů. A diskutovat s nimi genderové stereotypy.

Úkol: Děti jsou rozděleny do skupin. K dispozici mají pracovní desku, na které je na jedné straně mužská a na druhé ženská postava. Dále děti dostanou kartičky, které obsahují napsaná povolání, lidské vlastnosti, schopnosti, činnosti týkající se údržby domova a péče o domácnost a rodinu, koníčky, sporty atd. (jednotlivé atributy jsou obsaženy v příloze č. 1). Úkolem dětí je po vzájemné dohodě ve skupině přiřadit kartičku k mužské, nebo k ženské postavě, anebo ji umístit do neutrální pozice, podle toho, pro koho je v naší společnosti role typičtější nebo mu je častěji přisuzována.

Po přiřazení kartiček následuje prezentace výsledků společné práce ve skupině ostatním žákům. Skupiny mohou popsat nejenom výsledné rozvrstvení genderových atributů, ale mohou také reflektovat proces vzájemného vyjednávání ve skupině. Skupiny v neposlední řadě porovnávají výsledek svého úkolu vzájemně mezi sebou. Za významné považujeme sledovat následující oblasti:

- Na základě čeho jste přiřadili tuto vlastnost (povolání atd.) k mužské či ženské postavě?
- Co je důležité pro vykonávání takového povolání? Můžeme se schopnosti, které k němu potřebujeme, naučit ve škole?
- Může dané povolání nebo činnost vykonávat žena i muž? Proč?

Reflexe: Z pedagogického hlediska je významné sledovat proces vzájemné spolupráce mezi dětmi a jejich argumentaci a „vyjednávání“ finální podoby úkolu. Právě v tomto procesu lze výrazně vidět vliv domácího prostředí, kulturních tradic a individuálních odlišností. Aktivita otevírá nejenom pole pro téma genderové odlišnosti a rovnosti, ale umožňuje i kultivaci názorů a edukaci. Kromě genderové roviny nám tato aktivita dovolí sledovat rozdíly i na etnické a národnostní ose. Plánujte čas na práci tak, aby na závěrečnou debatu zbylo dost času.

Čas: 25 minut (10 minut práce ve skupině, 10 minut diskuse, 5 minut závěrečné shrnutí)

Pomůcky: dostatečně široká pracovní deska, figury muže a ženy symbolizující gender, zalaminované kartičky s atributy

2. POSTAVY

Cíl: Vymyslet životní příběh neznámé dospělé osoby.

Úkol: Aktivita „Postavy“ je individuální a jejím cílem je zjistit případné stereotypy dětí, které se promítají do jejich uvažování o druhých lidech. Každé dítě dostane pracovní list. Ten obsahuje seznam otázek. K pracovnímu listu dostane fotografii vystřiženou z časopisu. Úkolem dětí je k dané fotografii dospělé osoby doplnit informace, které se týkají jejího života. Pro větší jednoduchost pracují děti prvního stupně ZŠ se souborem otázek, který jim lépe umožňuje formulovat myšlenky. Dětem je přidělena jedna fotografie z časopisu a jejich úkolem je dokončit dané věty podle svého úsudku.

Po samostatném vyplnění pracovního listu následuje prezentace výtvarů a skupinová debata nad tím, podle jakých atributů (vzhled, doplňky, činnost, oblečení) se při dokončování vět děti orientovaly a co je jako první napadlo. Následuje debata nad silou prvního dojmu, který při kontaktu s lidmi zažíváme. V čem nám první dojem pomáhá? V čem je nebezpečný? Doporučujeme, aby si vyučující všimli i jistých odlišností ve vnímání dětí. Všimají si dívky něčeho jiného než chlapci? A proč? Očekáváme od žen něco jiného než od mužů? Mění se naše očekávání podle věku posuzované osoby (mladá versus stará žena) nebo podle jejich kultury (např. izraelská vojačka versus česká modelka)?

Otázky k fotografiím

- Jak se jmenuje?
- Kde bydlí?
- Jakou má rodinu?
- Co vystudoval/a?
- Kde pracuje?
- Co dělá ve volném čase?
- Z čeho má největší radost?

Reflexe: Doporučujeme použít fotografie neznámých osobností. V případě populárních osobností jsou děti příliš sváděny k popisu konkrétní životní historie a nerozvíjejí tolik svou vlastní představivost. Doporučujeme též vybrat fotografie, které obsahují motivy jako etnická, kulturní a náboženská rozmanitost. Vhodné je vybrat fotografie osob různého věku, sociální vrstvy, barvy pleti, profese či rodinné tradice. Závěrečná reflexe by měla směřovat děti k uvědomění si našich stereotypních úvah při posuzování lidí. Uvědomit si, podle jakých vnějších znaků klasifikujeme druhé lidi a do jakých skupin je zařazujeme.

Čas: 25 minut (10 vlastní tvorba pracovního listu, 15 minut prezentace výsledku a debata ve skupině)

Pomůcky: fotografie lidí různého pohlaví, věku, barvy pleti, povolání vystřižané z časopisů; pracovní list s nedokončenými větami

3. PŘÍBĚHY

Cíl: Identifikovat problém v příběhu ze života dětí a najít „ideálnější“ řešení z genderového hlediska.

Úkol: Děti jsou rozděleny do menších skupin. Každá skupina dostane na papíru napsaný příběh. Příběhy vystihují reálné zkušenosti dětí, které jsme během výzkumu zaznamenaly. Situace se týkají vyučování, vztahů ve školní třídě nebo jiné dětské skupině. Úkolem dětí je příběh přečíst (v nižších ročnících je lepší, aby příběh přečetl/a vyučující), reprodukovat, jak mu rozuměly, a potom ve skupině debatovat nad jeho obsahem. Cílem je najít „vhodnější“ řešení problémové situace. (Modelové situace jsou uvedeny v příloze č. 3.) Pro větší jednoduchost odpovídají děti na návodné otázky, které zjišťují, kde v příběhu vidí děti konflikt, proč aktéři příběhu jednali, jak jednali, a zda by se nenašlo nějaké jiné řešení situace. Po skončení skupinové práce prezentuje každá skupina svůj příběh ostatním spolužákům.

Reflexe: Modelové situace mohou otevřít prostor pro sdílení vlastních zkušeností dětí. Možná, že k podobným situacím došlo ve třídách dětí nebo je znají ze svého okolí. Cílem aktivity není získat od dětí nejenom jedno řešení problémové situace, ale podnítit je v uvažování nad motivy chování aktérů příběhu. Je vhodné, aby se děti zkusily vžít do situace dětí a aby hledaly ještě více možných řešení a vysvětlení, která by přicházela v úvahu.

Čas: 20 minut (10 minut – čtení příběhu a debata uvnitř skupiny, 10 minut – debata výsledků skupinové práce v rámci celé třídy)

Pomůcky: pracovní listy s příběhy

PROJEKTOVÝ DEN V ZÁKLADNÍ ŠKOLE – Č. II

TÉMA: CO DĚLAJÍ MUŽI A ŽENY V NAŠÍ RODINĚ ANEB ČÍM BUDU, AŽ BUDU VELKÁ/Ý?

CÍL PROJEKTOVÉHO DNE

Navázat na úvodní projektové dny, ve kterých byly děti obecně seznámeny s problematikou genderu a toho, jak se promítá do každodenního života. Pomoci dětem v uvědomění, jaké tradice se v jejich vlastní rodině dědí, z hlediska podoby rodiny (počet dětí, rozdělení rodinných povinností), kulturních, národnostních a etnických tradic nebo z hlediska školní kariéry a volby povolání. Zajímavé je s dětmi hovořit o možnostech proměňování těchto tradic. Druhým cílem projektového dne je pomoci dětem upřesnit, jaká cesta vede k jejich vysněnému povolání. Jaké požadavky toto povolání klade na školní kariéru, osobnostní předpoklady a na sladování rodinného a profesního života.

ČASOVÁ NÁROČNOST PROJEKTOVÉHO DNE

- **Příprava**
- Vyučující potřebují k přípravě na tento projektový den přibližně 30 minut. Příprava obsahuje prostudování metodického podkladu, přípravu pomůcek, úpravu prostoru školní třídy.
- Děti potřebují pracovní listy. Pracovní list s rodokmenem je třeba dětem dát domů ještě před samotným projektovým dnem. Vyučující vysvětlí dětem, jaké informace mají od rodičů získat. Úkolem dětí je rodokmen za pomoci rodičů nebo jiných členů rodiny vyplnit a diskutovat o dalších případných doplňkových tématech. Na samotný projektový den si děti pracovní list donesou a pracují s ním v hodině. V případě, že to čas dovoluje, mohou děti svůj rodinný strom výtvarně zpracovat během projektového dne.
- **Realizace**
- Dvě vyučovací hodiny – 90 minut
- **Shrnutí**
- Reflexe zjištěných informací, zapracování do aktivit s dětmi.

AKTIVITY PROJEKTOVÉHO DNE Č. II

1. RODOKMEN

Cíl: Doplnit do rodinného stromu jména a povolání členů rodiny v několika generacích. Uvědomit si zajímavé a typické charakteristiky rodiny. Uvědomit si vzorce, které se v rodině (ne)dědí (jména, povolání, velikost rodiny, počet dětí, místo, kde rodina žije). Uvědomit si zajímavosti rodiny z hlediska genderu a etnicity – čemu se věnují ženy, muži – (ne)typické profese a které se za takové v rodině považují?

Úkol: Děti jsou rozděleny do dvou skupin. Žáci mají za úkol v malé skupině představit své rodokmeny, které vyplnili se svými rodiči. Děti nejenom představují povolání svých rodičů, prarodičů a praprarodičů, ale všímají si i zajímavostí. Rysů, které se v jejich rodině (ne)opakují, nebo (ne)obvyklých prvků. Je zajímavé si všimnout i informací, které v rodokmenu chybí (např. údaje o některých členech rodiny, o jejich zaměstnání). Práce s rodinným rodokmenem je vhodnou metodou, díky které si děti mohou uvědomit, jaké mohou být jejich silné stránky, schopnosti a předpoklady pro činnost. Jaké dispozice nebo zájmy mohou být v rodině předávány, a to jednak formou vrozených dispozic nebo sdílených hodnot v rodině. Pro děti může být uvědomění těchto stránek jedním z využitelných prekonceptů pro další rozhodování o své školní a profesní kariéře. Rodinný strom si děti mohou podle pracovního listu dále výtvarně přetvořit.

Reflexe: Při zadávání tohoto úkolu a následné práci s informacemi z rodinného stromu je třeba mít na paměti obezřetný a citlivý přístup k dětem. Některé děti se mohou cítit zahanbené nižším vzděláním jejich rodičů nebo jejich zaměstnáním. Citlivým tématem může být i neúplnost některých rodin nebo nezaměstnanost rodičů. Vyučující by měli zdůraznit rodičům a i dětem, že získané informace nemají sloužit k hodnocení a porovnávání dětí (rodin) mezi sebou. Cílem aktivity je pomoci dětem, aby si uvědomily spíše své silné stránky a dispozice. Interpretace údajů by měla vést vždy pozitivním směrem. Například i práce v domácnosti by měla být patřičně ohodnocena a měly by být vyzvednuty důvody (rodičovská dovolená, nezaměstnanost, důchod atd.), nároky, ale i pozitiva, které přinášejí. Je vhodné zmínit i rodičovskou dovolenou, její skutečnou náplň a možnost, aby se muži a ženy v péči o děti střídali.

Čas: 25 minut pro debatu v malých skupinách, 20 minut pro debatu v celé třídě – seznámení se zajímavými údaji v rámci skupiny, shrnutí odlišností nebo podobností; společná reflexe aktivity v rámci celé třídy

Pomůcky: pracovní list – rodokmen (příloha č. 5), barevné papíry, čtvrtky A3, lepidlo, pastelky, temperové barvy, fixy

2. VYSNĚNÉ POVOLÁNÍ

Cíl: Cílem této aktivity je zjistit, jakému povolání by se děti chtěly věnovat v dospělosti, a pomoci jim si uvědomit, jaké cesty k němu vedou. Aktivita pomáhá dávat do souvislostí rodinné tradice s kariérními plány dětí. Aktivita je vhodný prostředek, jak dětem konkretizovat jednotlivé kroky ve školní přípravě a kariérním postupu.

Úkol: Děti jsou rozděleny do malých skupin (zhruba 8 dětí). Každé z dětí dostane dva pracovní listy (přílohu č. 6 – volný list na psaní odpovědí a přílohu č. 7 – otázky). Otázky dětem pomáhají strukturovat práci. Děti postupně odpovídají na následující oblasti: Jakému povolání by se chtěly věnovat, až budou velké? Proč si ho vybraly? Jaká vede cesta k vysněnému povolání? Jakou střední, případně vysokou školu musí dítě vystudovat? Další otázky mají dětem pomoci v tom si uvědomit, co vykonávání jednotlivých povolání představuje. Tedy jaké to klade nároky na jedince z hlediska jejich schopností, dovedností, časových možností, ale i sladování osobního a profesního života. Děti si mohou své pracovní listy vyplnit nejdříve individuálně. Potom je prezentují v malé skupině svým spolužákům. Na závěr práce mohou zástupci skupiny shrnout poznatky ze skupinové práce a prezentovat je zbylým skupinám. Vyučující v této situaci děti směřují k hledání společných prvků, nebo naopak odlišností, které byly pro jednotlivé skupiny výrazné.

Reflexe: V debatě je vhodné si všimnout genderových a etnických specifik, která mohou děti do svých prekonceptů začleňovat. Za důležité vidíme pozitivně ocenit všechna povolání. Nejenom ta s vysokým vzděláním, ale i ta, která si vyžadují vyučení. Cílem debaty by mělo být děti přivést k reálnějšímu náhledu na možné pracovní uplatnění a pracovat s jejich představami, které mohou být mediálně ovlivněny (např. kariéra modelky po absolvování ZŠ jako „vrchol“ profesní kariéry). Za vhodné také považujeme probrat s dětmi význam různých stupňů vzdělávacího systému a zmínit jejich provázanost na konkrétní profesi.

Čas: 15 minut na individuální přípravu, 15 minut na debatu v malých skupinách, 15 minut na porovnání skupinové práce v rámci celé třídy

Pomůcky: pracovní listy (přílohy č. 6 a 7), psací potřeby

nakupování

mytí auta

řízení auta

luxování

žehlení

vaření

sekání trávy

práce u počítače

řízení tramvaje

opravování aut

výměna žárovky

doprovod dětí na kroužky

koupání dětí

pomáhání dětem při DÚ

vytírání podlahy

prodávání v obchodě

vymýšlení vynálezů

soutěživost

ochota

poslušnost

drzost

zažívat dobrodružství

být v bezpečí

musí dobře vypadat

pomáhat druhým

létání do kosmu

hraní fotbalu

programování

kadeřnictví

učitelství

lékařství

stavění domů

řídít skupinu lidí

musí mít sílu

musí mít odvahu

musí mít trpělivost

a) Jak se jmenuje?

b) Kde bydlí?

c) Jakou má rodinu?

d) Co vystudoval/a

e) Kde pracuje?

f) Co dělá ve volném čase?

g) Z čeho má největší radost?

Do jedné třetí třídy chodila dívka Petra a kluk Tadeáš. Jednou o přestávce se ve třídě začali prát tři kluci. Tadeáš se do souboje nezapojil. Petra se mu začala posmívat a volala na něj: „Ty se bojíš, proto se nepereš. To já se nebojím!“ Tadeáš se začervenel. Chvilku nic neříkal a potom Petře odsekl: „A ty máš zase černý zadek!“

Napadá vás, jak jinak (správně) by se mohla tato událost ve škole odehrát?

Do jedné třídy chodil chlapec Kuba. Při hodině angličtiny se děti učily názvy barev. Barvy také kreslily. Kuba se přihlásil a řekl paní učitelce: „Prosím, můžete mi vybarvit tu růžovou?“

Paní učitelka se zeptala: „Proč to neuděláš ty?“

Kuba odpověděl: „Růžové se ani nedotknu, to raději dostanu pětku. Já jsem přece kluk a kluci s růžovou nekreslí!“

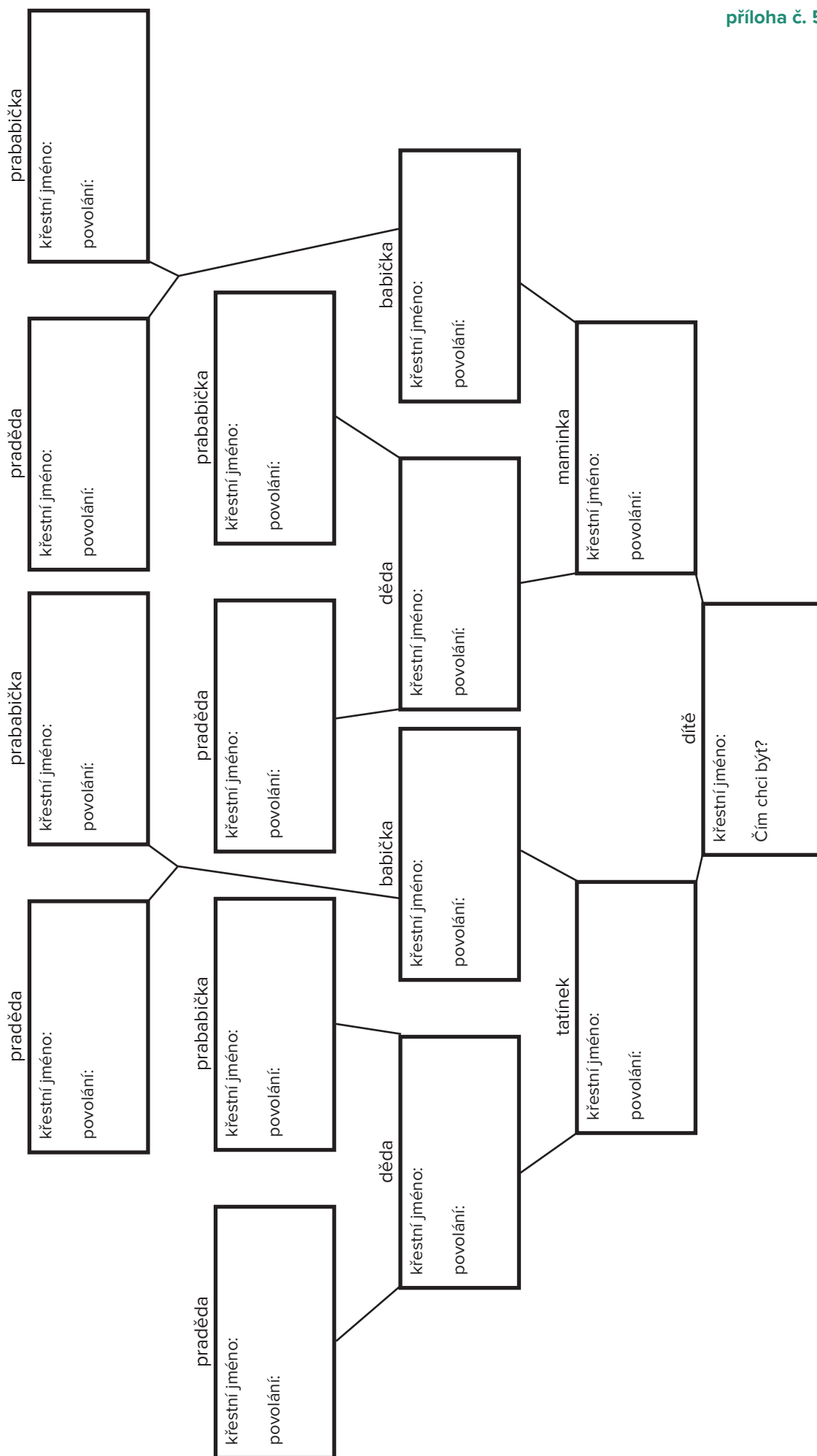
Paní učitelka si Kubu dál nevšímal a on poprosil svou sousedku Evu, aby mu napsala růžovou pastelkou vybarvila.

Jak byste se zachovali na Kubově místě?

Maruška chodila do druhé třídy. Odpoledne kluci z družiny hráli na hřišti fotbal. Maruška k nim přišla a řekla: „Jéé, fotbal! Ten mám ráda! Mohu si s vámi zahrát?“ Mirek ale jenom odsekl: „S holkama nehrajeme!“ Maruška se ale nedala a odpověděla: „Já ale umím hrát fotbal, hrajeme ho s tátou a s bráchou!“ Mirek zase řekl: „Jo, to ti tak věřím, holka a umí hrát fotbal! Ale jestli s námi chceš fakt hrát, tak musíš zaplatit!“ Maruška tedy odešla. Druhý den, když uviděla kluky, jak si zase kopají před školou, tak k nim běžela a už z dálky na ně mávala stokorunou. „Hele, tady jsou peníze,“ řekla radostně. A tak ji kluci nechali hrát.

Jak byste situaci řešili vy?

Čím budu, až budu velký?

Jaké povolání se ti líbí? Proč?

Co musíš vystudovat, abys mohl/a povolání dělat?

Jaké schopnosti nebo vlastnosti si toto zaměstnání vyžaduje?

Víš něco o režimu tohoto povolání? Jaká je pracovní doba, směny, nároky atd.?

Může toto povolání vykonávat osoba, která má děti?

Jak se dá kombinovat tato práce a péče o rodinu?

Je to zaměstnání pro muže, nebo pro ženy?